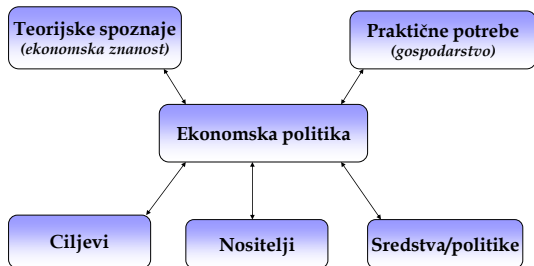

Ekonomska politika (I)

Pravni fakultet Osijek
Akad. godina 2016./2017.

Temelji ekonomske politike

Ekonomska politika: *uvodno*

- S obzirom na slojevitost sadržaja ekonomsku politiku definiramo u širem i užem smislu:
 - > u širem smislu:
Ekonomska politika je usmjerena na ostvarivanje postavljenih ciljeva, a utemeljena je na **skupini teorijskih načela i praktičnih potreba** nekog gospodarstva, odnosno države i društva.
 - > u užem smislu:
Ekonomska politika je **praktična aktivnost** s nizom mjera i instrumenata u reguliranju gospodarskog života koju provodi država i drugi subjekti u ostvarivanju odabranih ciljeva razvoja.

- **Ekonomska politika jest posebno područje ekonomskih znanosti:**
 - u okviru ekonomske teorije razvilo se posebno područje – **teorija ekonomske politike**.

- **Postoje dva pristupa ekonomskoj politici:**
 - **Normativni pristup:** bavi se pitanjima **što** nositelji ekonomske politike **trebaju** činiti;
 - središnje pitanje jest treba li i koliko država intervenirati u gospodarstvo ili pustiti tržište da potpuno slobodno funkcionira?
 - **Pozitivni pristup:** bavi se pitanjem **zašto** nositelji ekonomske politike poduzimaju ili su poduzeli određene mjere ekonomske politike;
 - bavi se analizom činjenica i podataka o stvarnom djelovanju subjekata ekonomske politike.

Temelj modernoj teoriji ekonomske politike udario je **Jan Tinbergen** u svojoj knjizi “**O teoriji ekonomske politike**” iz 1952.

- Tinbergen navodi da je teorija ekonomske politike uvjetovana **razvojem ekonometrije**:
 - Ekonometrija je omogućila da ekonomisti **preporuke** nositeljima ekonomske politike daju u konkretnom, kvantitativnom obliku i da **simuliraju posljedice** različitih ekonomsko-političkih odluka.

Jan Tinbergen
(1903. – 1994.)
Dobitnik je prve Nobelove nagrade za ekonomiju 1969.

- Razlikuje dva tipa ekonomske politike:
 - **Kvalitativnu ekonomsku politiku** koja podrazumijeva promjene gospodarske strukture;
 - **Kvantitativnu ekonomsku politiku** koja podrazumijeva izmjene parametara ili instrumenata politike već definirane gospodarske strukture.

Važnost teorije ekonomske politike

- Teorija ekonomske politike osigurava pomoć za racionalno i sa ciljevima usklađeno provođenje prakticirane ekonomske politike na sljedeći način:
 - osigurava pouzdanu ekonomsku analizu situacije i prepoznavanje ekonomsko-političkih problema i eventualnih prividnih problema;
 - otkriva **prikrivene ciljeve** (odnosno takve koji zahtijevaju pojašnjenja);
 - ukazuje na **koliziju ciljeva** unutar same ekonomske politike i sa ciljevima sveukupne društvene politike;
 - **predoblikuje instrumente** usklađene s ciljevima;
 - **osmišljava instrumente** koordinacije;
 - provjerava **usklađenost pojedinih instrumenata i mjera** s gospodarskim sustavom;
 - **razrađuje upotrebljive kriterije** za optimalno doziranje i pravovremenu upotrebu mjera ekonomske politike;
 - izrađuje **usporedbe troškova** i koristi alternativnih mjera ekonomske politike;
 - uspoređuje **teoretske koncepte** i prakticiranu ekonomsku politiku i u slučaju razilaženja formuliira prijedloge za približavanje praktične politike teoretskim uzorima.

Uređenje kao okvir ekonomske politike

- Ekonomska politika, kao dio društvene politike, određena je okvirom temeljnog državnopolitičkog poretka i gospodarskog poretka:
 - državni oblike: demokracija ili diktatura;
 - državni ustroj: centralistički ili federativni;
 - osnovna državna ideja: garancija privatnog vlasništva pravne i socijalne države ili totalitarizam;
 - stranački sustav: jednostranački ili višestranački sustav;
 - gospodarski sustav: centralno upravljanje ili liberalno tržišno gospodarstvo

Malo humora ...

Socijalizam: Imaš dvije krave. Vlast ih oduzima i stavlja u staju skupa s kravama ostalih građana. Moraš se brinuti o svim kravama. Vlast ti daje mlijeka koliko ti treba.

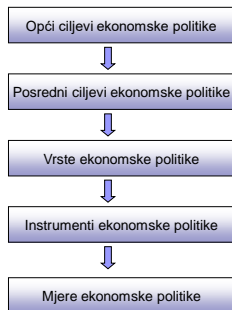
Komunizam: Imaš dvije krave. Vlada ti uzme obje i da ti malo mlijeka.

Totalitarizam: Imaš dvije krave. Vlast ih obje oduzme i zanijeće da su ikada postojale. Mlijeko je zakonom zabranjeno.

Demokracija: Imaš dvije krave. Tvoji susjedi odlučuju kome će pripasti mlijeko.

Kapitalizam: Imaš dvije krave. Jednu prodaš i kupiš bika.

Ekonomska politika kao proces

Proces ekonomske politike jest proces izbora vrsta, instrumenata i mjera ekonomske politike radi najefikasnijeg ostvarivanja postavljenih ciljeva.

Donošenje odluka

I

Razlikovanje pojmova: *odluka vs. utjecaj*

- **Odlučivanje** = mentalni proces izbora između alternativa/ mogućnosti.
- Odlučuje se o:
 - problemu
 - izazovu.
- Rezultat odlučivanja može biti:
 - akcija
 - preporuka
 - mišljenje.
- **Racionalnost** kao kriterij odlučivanja.

- **Utjecaj** = čimbenik na temelju kojeg se donosi neka odluka:

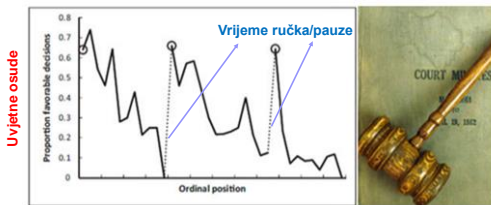
- prošlo iskustvo
- individualne razlike
- socio-ekonomski status
- finansijski status/moć
- vjerovanje

- Utjecaj je važan za ekonomiju s
 - *mikroekonomskog aspekta*: pojedinačni subjekt (npr. odluka kupca što će kupiti)
 - *makroekonomskog aspekta*: nositelji ekonomske politike (npr. odluka vlade o slobodnoj trgovini)

Jerome Frank, američki sudac:
„Presuda ovisi o tome što je sudac doručkovao!”

- Shai Danziger (Ben Gurion University of the Negev) je proveo istraživanje sa 1112 izraelskih zatvorenika u razdoblju od 10 mjeseci

Redoslijede presuda tijekom dana

Nositelji ekonomske politike

II

- Podjela nositelja ekonomske politike:
 - **Neposredni – nositelji odlučivanja**
 - Vlada, ministarstva i drugi organi, županijska i lokalna državna vlast, centralna banka (tj. Hrvatska narodna banka), državni sabor (u pravnom djelovanju ekonomske politike), javna uprava
 - **Posredni – nositelji utjecaja**
 - Stranke, udruge, sindikati, masmediji, znanstvenici, određene fondovi, osiguranja, međunarodne organizacije
- Od odluke do ekonomsko-političkog djelovanja:
 - **moć provođenja** = sposobnost da se unutar društvenih odnosa provede vlastita volja usprkos otporima
- Nositelji moraju ispunjavati **4 kriterija**:
 1. Formalna ovlast za odlučivanje
 2. Faktična moć za odlučivanje
 3. Faktična moć provođenja
 4. Trajna mogućnost utjecaja
- Nisu sve državne institucije nositelji ekonomske politike: npr. sudovi

Čimbenici utjecaja

- Glavni čimbenici utjecaja:
 - **Stranke:**
 - mišljenje pojedinaca objedinjuju u jedinstveno mišljenje stranke i u konkurentskom nadmetanju s ostalim strankama utječu na formuliranje ekonomsko-političkih odluka
 - **Udruge:**
 - udruživanje pripadnika pojedinih zanimanja ili djelatnosti u cilju zaštite i postizanja gospodarskih/strukovnih interesa; udruživanje = potencijal moći za utjecanje na određene državne funkcije
 - **Sindikati:**
 - udruge od posebnog utjecaja na ekonomijsku politiku koje kroz sklopanje kolektivnih ugovora o plaćama djelatnika bitno određuju npr. politiku raspodjele
 - Ostali: masmediji, znanstvenici, međunarodne organizacija, itd.
- **Koliki utjecaj imaju pojedini čimbenici ovisi o:** atraktivnosti programa, brojnosti članstva, tržišnoj moći, financijskoj snazi organizacije, grupnoj solidarnosti ...

Ciljevi ekonomske politike

- **Cilj:**

predodžba o politički poželjnom stanju koje ne bi bilo automatski dostignuto ili ne bi bilo dostignuto u željenom roku.
- **Formuliranje ciljeva:**
 1. postavljanje cilja na temelju vrijednosnih sudova
 2. interpretacija cilja (politička stvarnost + ekonomska analiza)
 3. sustavna provjera svih mogućnosti za promjenu postojećeg stanja u poželjno

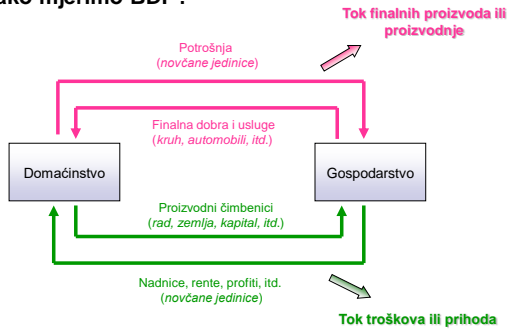
Znanstveni pristup:

- promatranje
- ekonomska analiza
- statistička analiza
- eksperimenti

Stupice u ekonomskom zaključivanju:

- nesposobnost da se održe "ostale stvari jednakima"
- post hoc pogreška
- varka poopćavanja
- subjektivnost

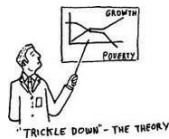
Kako mjerimo BDP?

- Dva načina mjerenja BDP-a
 - **Pristup toka proizvodnje ili finalnih proizvoda:**
 - Ljudi troše svoj novac kupujući finalna dobra. Ukupan godišnji novčani tok tih kupovina finalnih dobara i usluga jedna je od mjera bruto domaćeg proizvoda.
 - **Pristup prihoda ili troškova:**
 - Ljudi 'iznajmljuju' svoje proizvodne čimbenike (zemlju, rad i kapital). Zbroj prihoda što ih gospodarstvo isplaćuje za nadnice, rentu, kamate, dividendu i profit poduzeća druga je od mjera bruto domaćeg proizvoda.
- Zašto se uzima u obzir samo finalni proizvod i usluga u računici BDP-a?
 - Finalni proizvod je proizveden za potrošnju ili investicije.
 - BDP isključuje intermedijarna dobra (sirovine, poluproizvode), tj. ona dobra koja se koriste u proizvodnji drugih dobara (npr. uključuje kruh, ali ne i pšenicu).
 - Intermedijarni proizvodi se isključuju da ne bi došlo do **dvostrukog računanja**. Ova dobra su već uključena u cijenu finalnih proizvoda.
 - GDP uključuje **dodanu vrijednost**, a dodana vrijednost je razlika između vrijednosti prodaje i vrijednosti kupovine materijala i usluga od drugih poduzeća.

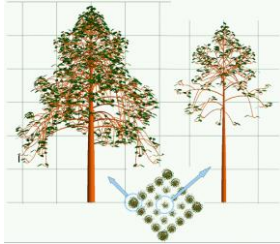
Povećanje BDP-a: ekonomski rast

- **Uobičajene prednosti povećanja BDP-a:**
 - povećanje količine dobara i usluga;
 - povećanje mogućnosti da se *svim* potrošačima osigura više dobara i usluga;
 - generirano bogatstvo se može kroz socijalne transfere i plaćanja raspodijeliti socijalno ugroženom stanovništvu (npr. porezi, socijalna pomoć...) – poznato kao **ekonomija kapanja** (eng. *trickle down effect*)
- **Asocirane:**
 - povećanje životnog standarda kroz veći broj raspoloživih dobara i usluga;
 - luksuzna dobara i usluge: automobili, bazeni, putovanja i sl.
 - infrastruktura: autoceste, komunikacijske mreže i sl.
 - zdravstvene i obrazovne usluge (...)

Ekonomski rast vs. razvoj

- Rast vs. razvoj:
 - Ekonomski rast je jedan aspekt ekonomskog razvoja, ali nisu sinonimi
 - **Ekonomski rast** (eng. *growth*) = mjera vrijednosti outputa dobara i usluga u određenom vremenskom razdoblju
 - **Ekonomski razvoj** (eng. *development*) = mjera blagostanja ljudi u društvu

Ekonomski rast nije sinonim za ekonomsko blagostanje: izabrani razlozi

- BDP = proksimalni pokazatelj ekonomskog blagostanja:
 - **Ekonomsko blagostanje** = ekonomski faktori (npr. životni standard) + društveni faktori (npr. sloboda, sigurnost, kvaliteta okoliša, društvene strukture)
- Neki od razloga:
 - **Raspodjela dohotka:** *ekonomska nejednakost: bogati vs. siromašni*
 - **Slobodno vrijeme:** *dužina radnog vremena se skraćuje zahvaljujući poboljšanoj tehnologiji*
 - **Ne-tržišne ekonomske aktivnosti:** *aktivnosti kod kuće (košenje trave, bojanje kuće, itd.), siva ekonomija, volonterski rad, itd.*
 - **Transakcije iz druge ruke:** *prodaja ili kupnja rabljenih stvari*
 - **Robne transakcije:** *razmjena vreće brašna za kanistar benzina*
 - **Eksternalije:** *onečišćenje okoliša, iskorištavanje neobnovljivih resursa, itd.*

- Nestalnosti u sveukupnoj gospodarstvenoj aktivnosti odražavaju se na BDP-u.
 - **Konjunktorni ciklus** = zaokret u ukupnom nacionalnom outputu, dohotku i zaposlenosti koji traje između 2-10 godina, a obilježava ga rasprostranjena ekspanzija ili kontrakcija u mnogim granama gospodarstva
- Četiri faze konjunktornog ciklusa:
 - Glavne: **recesija** i **ekspanzija**
 - Prekretnice: **vrhunac** i **dno**
- Uzroci konjunktornih ciklusa: tehnološka otkrića, demografske promjene, promjene u gospodarskoj strukturi, ratovi, vladine politike, vanjskotrgovinski šokovi, ekonomske sankcije, politički izbori, itd.
